Bogár László: A „mese” hatalma

2024 december 31. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Egy Nobel-díjas amerikai közgazdász szerint az igazi hatalom a legjobb „történetmesél?k” („storytellers”) kezében van, vagyis mondhatnánk némi kesernyés önirónával, nincs mese, csak mese van.

És valóban, aligha véletlen, hogy az elmúlt évtized során a globális beszédtér legnagyobb karriert befutott fogalma

a narratíva, vagyis az elbeszélési mód, tehát az a „valami”, amely az értelmezési keret és a hozzá illesztett fogalomkészlet egységéb?l jön létre. Most, amikor mindenki megvonja az elmúlt év mérlegét és kísérletet tesz az el?ttünk álló év várható fejleményeinek a felvázolására, érdemes egy kicsit eltöprengeni azon, hogy mindezt milyen narratívával teszi. Merthogy mindnyájan csak „mesél?k” lehetünk, nem a valóságot mondjuk el, hanem egy történetet mesélünk el az általunk elképzelt valóságról.

Hajlamosak vagyunk persze talán indulatos és némileg túldimenzionált magabiztossággal azt gondolni, hogy lehet, hogy mások „csak” történetmesél?k, de mi a valóságot, mármint a „valóságos” valóságot beszéljük el, ám ett?l még mindnyájan mesél?k vagyunk. Oswald Spenglernek A Nyugat alkonyában megfogalmazott gondolata, miszerint annyi világ van, ahány lény a világon, talán úgy „fordítható le”, hogy annyi történet van a valóságról, ahány lény létezik. Ett?l még persze lehet és kellene is talán valamiféle rendszerbe foglalni a legf?bb „narratívanyalábokat”, mert ez segíthet minket abban, hogy a narratívák permanens globális háborújának örvényeiben verg?d? világot és benne önmagunkat egy kicsit jobban megértsük.

Ez a globális háború nemcsak annyiban globális, hogy a világhatalmak tektonikus összeütközése során is tetten érhet?, hanem annyiban is, hogy mindnyájunk lelkében, legközvetlenebb emberi kapcsolatainkban is ott kavarog. Ha megpróbálunk rátekinteni erre a világörvénylésre, a „történetek elmesélése” három nagy nyalábjának képe bontakozik ki el?ttünk.

A leglátványosabb narratívanyaláb természetesen a globális média valóságipari m?vei által mesélt történet, a Noam Chomsky által „manufactured”, vagyis „csinált” valóságnak nevezett narratívák világa. Ez az emberiséget uraló, „nem létez?” világer? apologetikus önbemutatása, annak a liberális demokrácia fed?néven bevezetett, planetáris diktatúrának a valóságmagyarázata, amelyet Francis Fukuyama a „történelem végének” nevezett. És tulajdonképpen igaza volt, mert ez valóban a „vég”, noha ? nem végzetként, hanem az emberi történelem túlszárnyalhatatlan végs? pontjaként „mesélte” el a liberális demokrácia és szabad piacgazdaságnak ezt a „kombóját”.

Mivel nem látunk rá erre a „nem létez?” er?re, mert bármilyen fájdalmas is ezzel szembesülnünk, de szellemileg felettünk van, így nem tudjuk, hogy miért (mi okból és mi célból) tekinti az emberiséget „haszonállatnak” vagy inkább lassan „használati tárgynak”, hogy világparazitaként miért számolja fel most ezt a végül is általa létrehozott „állatfarmot”. Miért pusztítja el az ember küls? és bels? természetét.

Nem tudjuk, de egyre inkább megmutatkoznak a „lázadás” jelei, amelyen belül a „történetmesélés” két nagy nyalábját ismerhetjük fel. Az egyik az a nagy narratívanyaláb, amely belül marad a nyugatias modernitás létszervez?dési modelljén, és mindössze „megreformálni” igyekszik azt. És noha már e reformok megfogalmazása is „b?ncselekménynek” számít a világ „nem létez?” urainak szemében, a lázadás rohamos gyorsasággal terjed. E nyalábon belül sokféle szellemi áramlat s ezen áramlatokat megtestesít? intézmény létezik, s?t, egyre inkább politikai-uralmi szinten is megjelen?ben van. A Donald Trumptól Orbán Viktorig terjed? íven egyre több politizációs szervez?dés, személy és intézmény jelenik meg, és a történetmesélés szintjén ez a reformálni, vagyis „visszaalakítani” igyekv?, konzervatív narratíva egyre határozottabban fordul szembe a „nem létez?” világer? valósággyárainak hamis „termékeit” értékesíteni próbáló, liberális demokrata „keresked?hálózatának” ügynökeivel.

Mindez nagyon biztató, de a f? kérdés az, hogy ezek a nyugatias modernitás él?sköd? létszervez?dési módján – legalább is taktikailag – belül maradó narratívák meddig juthatnak el reformálni igyekv? lendületükkel. Mert ha rákérdezünk arra, hogy mit és hogyan szeretne „konzerválni” (hisz konzervatív irányzatról van szó), illetve mit, hogyan és f?ként mivé szeretne reformálni, vagyis visszaalakítani, akkor eljutunk a harmadik nagy történetmesélési nyalábhoz. Ahhoz a „valamihez”, amelynek ontológiai törekvéseit a tradicionális szakralitáshoz való visszatéréssel lehetne leírni.

Ez a narratívanyaláb azonban már nemcsak a nyugatias modernitás elmúlt félezer évének parazitizmusát kívánná reformokkal elviselhet?vé tenni, hanem az egész elmúlt háromezer év deszakrális lejt?jét és e lejt?r?l való visszafordulás lehetséges történetét próbálja elbeszélni. Az emberi létezés jöv?je dönt?en attól függ, hogy az ezt lehet?vé tév? szellemi energiák milyen állapotban vannak. Ha a sokszor hivatkozott Egy mondat a zsarnokságról cím? Illyés Gyula-vers drámai üzenetén elgondolkodunk, vagyis, ha „hol zsarnokság van, ott zsarnokság van, mindenki szem a láncban, te magad is zsarnokság vagy”, akkor vajon elbeszélhet?-e még ez a történet, és az ezt elbeszélni képes narratíva nyomán épülhet-e újra uralkodó társadalmi valóság? Lehet-e ez a legjobb „sztori”, és lehetnek-e az emberi lét legjobb történetmesél?i, akik ezt a fordulatot elbeszélik és véghez viszik, és persze, hogy mit szól ehhez a mai világot uraló, „nem létez?” er??

E kérdésekre nincs válasz, de az új évben majd lehet.

Bogár László

A szerz? közgazdász

www.magyarhirlap.hu

Ajánló